

CHAPTER «PEDAGOGICAL SCIENCES»

**SYNTHETIC CHARACTER OF LEARNING ENVIRONMENT
IN ORGANISATION OF DISTANT TEACHING
OF CREATIVE AND PRACTICAL ACADEMIC SUBJECTS
UNDER PANDEMICS AND SOCIAL CATAclysms
(ON THE EXAMPLE OF THE COURSES “JOURNALISTIC
SPECIALITY” AND “DESIGN IN ADVERTISING AND PR”)**

**СИНТЕТИЧНИЙ ХАРАКТЕР НАВЧАЛЬНОГО
СЕРЕДОВИЩА ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ ТВОРЧО-ПРАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КАТАКЛІЗМІВ
(НА ПРИКЛАДІ КУРСІВ “ЖУРНАЛІСТЬСЬКИЙ ФАХ”,
“ДИЗАЙН У РЕКЛАМІ ТА PR”)**

Olha Antonova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-077-3-10>

Abstract. The article is dedicated to the demarcation of the transformation specificity of creative and practical subjects into distant teaching in higher education institution. The particularities of the course didactic elements usage on the Moodle platform and within extra-platform resources were studied on example of the course «Journalistic Speciality (Photo Journalism)» which was located on the website of distant learning of Luhansk Taras Shevchenko National University, and «Design in Advertising and PR», educational and methodological package located on the web-portal of National University of Food Technologies. Academic subjects of such type aim to form students' practical skills and, thus, are based on imitation as a method of teaching which is hard to realize during distant teaching of an academic subject. The formation of necessity of creative

¹ PhD in Social Communication,
Associate Professor of the Department of Marketing,
National University of Food Technologies, Ukraine

seeing and self-realization within the academic subject is also important. Taking into consideration specific situation caused by the events in Luhansk region in 2014 and later and events, caused by the COVID-19 pandemics, it was particularly important to create psychological comfort and minimize stress situations connected to the absence of direct contact with a teacher and groupmates during the studying process. The aim of this research was to trace out the specificity of usage of the Moodle platform and extra-platform resources in distant teaching of creative and practical academic subjects (also with usage of computer technologies and specific equipment) to the students of humanities. The researcher also pursue the aim to lighten gained experience in search of optimal for distant learning forms and methods of teaching for provision of high educational result and psychological comfort of students. The author uses such methods of research as analysis of educational and methodological literature, programmes, manuals and methodological recommendation, available programme means and a platform for distant learning; approbation of chosen methodology in the conditions of distant learning in evacuated university and during the learning process under the conditions of lockdown; questionnaires and interviews with the students who took part in studying of the academic subject, working out and statistical analysis of the results; progress monitoring of students' educational activity, observation and evaluation of their extra-curriculum creative activity. The usage of both basic methodological forms of work and interactive and playing technologies (web-quests, glogs, and comics) realized due to combination of the Moodle elements and outside internet resources assisted to better mastering of learning material and helped to those students who faced distant learning for the first time to adapt quicker to the particularities of the Moodle distant learning platform and to make their integration into student community easier. The choice of platform and extra-platform educational resources allowed to meet psychological, educational, professional needs of the students and encouraged them to creative self-realization in open information space.

1. Вступ

Сьогодні дистанційна освіта переживає бурхливий розвиток в Україні, що повністю відповідає світовим тенденціям в освіті та професійному розвитку особистості. Дистанційні навчальні курси про-

понують своїм студентам та вільним слухачам провідні навчальні заклади вищої освіти та незалежні освітні платформи. Безперечно, що стрімка популяризація дистанційних форм навчання значною мірою спричинена ситуацією, що склалася у зв'язку з поширенням пандемії COVID-19, коли доступ до навчальних ресурсів за допомогою онлайн-технологій став єдино можливим шляхом здобування освіти для тисяч і мільйонів людей, змушених дотримуватися карантинних обмежень у пересуванні та офлайн-контактах. Так, під час локдаунів в Україні у 2020–2021 заклади вищої освіти провадили освітню діяльність через різні ресурси в мережі Інтернет, а кількість слухачів навчальних курсів на таких освітніх платформах, як Prometheus, Coursera, зросла в кілька разів порівняно з докарантинним періодом. Зокрема, І. Примаченко, співзасновник онлайн-курсів Prometheus, відзначив, що на травень 2020 року на платформі було зареєстровано понад 1 мільйон 200 тисяч користувачів, тобто «з самого початку карантину [в 2020 році – *Авт.*] на Prometheus кількість активних слухачів збільшилася в чотири рази, пройшла хвиля нових реєстрацій... За перші чотири місяці 2020 року отримали лише трохи менше реєстрацій, ніж за весь 2019 рік, при тому, що 2019-й теж був найкращим із точки зору нових реєстрацій за всю історію платформи...» [1].

Однак очевидно, що підґрунтя для такого стрімкого розвитку технологій дистанційного навчання в Україні було сформовано значно раніше. Варто відзначити глобальні зміни в соціумі, спричинені, зокрема, технологічною еволюцією та інтернетизацією інформаційного простору, що вплинули на необхідність оновлення стандартів освіти та професійної підготовки. На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства кожен його член має доступ до величезного масиву інформації, створеного за попередні роки, а світова віртуальна бібліотека, що функціонує у швидко оновлюваному, глобалізованому та оцифрованому інформаційному просторі, надає сприятливі умови для постійного, неперервного й, найважливіше, автономного самовдосконалення кожному. При цьому вільність, відкритість, багатогранність, оновлюваність та інтегративний характер осмислення дійсності масиву інформації у вільному доступі нівелює територіальні, вікові та соціальні обмеження до процесу здобування нових знань і навичок, які існували раніше.

Особливо актуальним це стає насамперед для професійного розвитку й розширення арсеналу необхідних професійних компетентностей здобувача. Сьогодні кожен учасник освітнього процесу має змогу синхронізувати свої особисті навички з вимогами доби та набуті конкурентоспроможності як на ринку держави, так і за її межами, узгоджуючи свої знання й уміння із світовими тенденціями в професійному розвитку. І в цьому процесі заклади вищої освіти поступово втрачають монополію. Як слушно зауважила з цього приводу О. Г. Кузьмінська, «спрямованість системи освіти на засвоєння учнями системи знань, яка була виправданою ще декілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, представленому системою ключових компетентностей, щодо підготовки спеціалістів, здатних до успішної самореалізації, навчання протягом усього життя та сприяння розвитку суспільства» [7, с. 147].

У той же час розвиток інформаційно-комунікативних систем сформував психологічні особливості сучасної людини щодо світосприйняття, типові риси її навчальної діяльності, які також стали необхідною передумовою для поширення дистанційної освіти. Так, дослідник С. Ю. Пахомов відзначав, що в умовах глобальних трансформацій у суспільстві епохи постіндустріалізму відбулася зміна механізму сприйняття людиною світу під впливом інформаційних технологій, що пов'язане, передусім, із впливом глобальних комунікацій [13, с. 205]. Серед цих змін дослідники звертають увагу на такі вагомі й визначальні для організації навчального процесу особливості пізнавальної діяльності сучасних учнів, як «прагнення до економії зусиль, комфорту та швидкого доступу до ресурсів, бажання отримати інформацію чи послуги «тут і зараз» [18, с. 14], задовольнити які й покликана дистанційна освіта.

Саме тому цілком природним є той факт, що система вищої освіти, для того, щоб задовольнити соціальні запити у висококваліфікованих, здатних до саморозвитку фахівцях, чиї знання й практичні навички відповідають європейському рівневі розвитку професії в умовах глобалізації, змушена провадити пошук та здійснювати формування нових, більш ефективних форм і методів навчання. Однією з таких форм стало дистанційне навчання, яке «дає можливість створювати системи масового постійного навчання та самовиховання» [7, с. 147].

При цьому науковці говорять у першу чергу про розвивальне дистанційне навчання, базу якого має складати «продуктивна діяльність, а репродуктивна, будучи пов'язаною з відпрацюванням конкретних умінь та навичок, виступає по відношенню до базової як допоміжна» [7, с. 147]. Варто відзначити, що, за словами О. Г. Кузьмінської, змінюється і характер самого знання, яке здобувач набуває у дистанційний спосіб: «При доборі змісту головним стає критерій «знання – під діяльність»; знання виступають переважно як засоби вирішення конкретних професійних завдань, а пріоритетними стають знання так званого універсального (методологічні) типу. Ідея розвивального підходу, що передбачає орієнтацію на потреби та запити як окремого студента, так і суспільства в цілому та стимулювання інтелектуального розвитку особистості, реалізується шляхом побудови освітнього процесу, де змістова сторона навчання є в зоні найближчого розвитку» [7, с. 147].

Демократичний характер та доступність освітніх ресурсів, незалежно від географічних та соціальних особливостей, зробили дистанційне навчання здатним «гнучко реагувати на потреби та вимоги суспільства та забезпечувати реалізацію конституційного права на освіту, ... це система рівних можливостей, незалежно від соціального та географічного положення» [7, с. 147]. Саме доступність стала ключовою рисою дистанційного навчання, що зумовила перспективність розвитку та перетворення на оптимальну форму проведення освітньої діяльності у кризові для соціуму періоди.

Відзначимо, що в низці вузів дистанційне навчання було органічною складовою навчальної діяльності ще до того, як назріла нагальна необхідність стрімкого переорієнтування навчання на форми віддаленої взаємодії зі здобувачами. Так, в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка впровадження дистанційних форм навчання було розпочато у 2002 р. З цієї метою спочатку була створена лабораторія дистанційного навчання, яка згодом була реорганізована у сектор дистанційного навчання кафедри управління якістю освітнього процесу планування. На початковому етапі впровадження дистанційні курси в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка відігравали роль додаткового елементу в загальному процесі навчання здобувачів різних спеціальностей. Наприклад, для здобувачів спеціальності «Журналістика» було розроблено одну навчальну

дисципліну, яку викладали у дистанційній формі – курс «Види журналістики». Сама дисципліна мала теоретичний характер, була присвячена ознайомленню студентів із класифікацією та характерними особливостями різних видів журналістики. Опрацювання цієї освітньої компоненти відбувалося студентами виключно на освітній платформі Moodle, причому більшість компонентів (лекції та виконання практичних завдань) передбачали асинхронний характер опрацювання, а проведення підсумкової контрольної роботи було синхронним.

У Національному університеті харчових технологій (м. Київ) у дистанційній формі з використанням ресурсів і можливостей платформи Moodle щорічно провадилося навчання протягом 6 тижнів другого семестру навчального року. Під час цього періоду здобувачі ознайомилися з теоретичними матеріалами у формі лекцій, мали змогу консультуватися із викладачами при виконанні завдань, а по завершенню дистанційного етапу складали модульний контроль, щоб засвідчити засвоєння матеріалу.

Такі форми організації навчального процесу були цілком доречною на поточному етапі впровадження та розвитку дистанційного навчання в Україні, оскільки, за словами М. А. Умрик, «враховуючи фінансові, організаційні та психологічні моменти ... найближчим часом можна говорити переважно про органічно змішане традиційне та дистанційне навчання, в якому гармонійно поєднуються всі переваги першого та другого» [19, с. 4].

Однак розвиток дистанційного навчання в Україні був інтенсифікований викликами доби. Так, у 2014 році з'явилася гостра необхідність для закладів вищої освіти Донбасу швидко переорієнтувати переважну більшість освітніх компонент з очної на дистанційну форму навчання, що було зумовлено соціально-політичною ситуацією в регіоні. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка був примусово евакуйований з Луганська до Старобільська, тому дистанційне навчання стало єдиною можливою формою організації викладання для багатьох спеціальностей. Педагогічним працівникам довелося швидко адаптувати всі існуючі методичні прийоми викладання дисциплін до специфіки комп'ютеризованого процесу навчання у віддаленій формі. При цьому було враховано той факт, що «проведені спостережні дослідження засвідчили можливість використання ефективних

навчальних стратегій, які були знайдені при особистісному навчанні «обличчям до обличчя», і в середовищі дистанційного навчання» з деякими адаптаціями [23, с. 181].

Слід відзначити, що потреба швидкого переведення на дистанційний формат навчання творчо-практичних курсів, пов'язаних із технічними засобами, виникла не лише через евакуацію закладу вищої освіти та складнощі на першому етапі налагодження його освітньої діяльності на новому місці. Схожа задача постала вже для закладів вищої освіти на всій території України при необхідності швидко переорієнтувати навчальний процес на дистанційне навчання при загрозливій ситуації поширення епідемії коронавірусу, що виникла в країні у 2020–2021 роки.

Природно, що під час цієї реорганізації освітнього процесу особливо глибокі трансформації при переведенні у дистанційний формат відбулися в освітніх дисциплінах творчого та практичного характеру. Тож необхідно було віднайти оптимальні форми спілкування в Інтернеті, а освітній процес повинен був здійснюватися викладачем, що перебрав на себе функції тьютора, тобто «наставника-консультанта, який повинен координувати процес пізнання» [6, с. 3].

Відзначимо, що викладання творчих та практичних навчальних предметів часто вимагає безпосереднього контакту між викладачем та студентом. Таким чином, у процесі вивчення таких академічних курсів, як «Журналістський фах», зокрема «Фотожурналістика», або «Дизайн у рекламі та PR», доволі часто необхідно використовувати такий метод навчання, як імітація, оскільки студент повинен орієнтуватися на продемонстровані навички викладача та акумулювати емпіричні знання й формувати власні уміння, повторюючи дії педагога. Така умова успішного оволодіння здобувачами практичними навичками, їхнього творчого розвитку виступала ускладнюючим фактором для реорганізації курсів у дистанційну форму.

Також слід було врахувати, що переведення на дистанційну форму навчання позначиться на доступі студентів до технічних засобів навчання – зокрема, комп'ютерів із необхідним програмним забезпеченням і можливості попрацювати з фотокамерою, освітлювальним обладнанням тощо.

Окрім, власне, складнощів переорієнтації викладання дистанційно дисциплін творчого та практичного спрямування, що вимагають

додаткового технічного забезпечення, постала нагальна задача також терміново створити психологічно комфортні умови для освітньої і, найголовніше, творчої діяльності студентів. Слід було орієнтуватися не лише на засвоєння необхідної інформації, а й на сприяння формуванню взаємодії й зміцнення навчальних груп за допомогою дистанційного навчання, підвищення мотивації студентів до пізнавальної й творчої діяльності. Особливо важливо це було для тих здобувачів, які раптом опинилися в стресових умовах через соціально-політичну ситуацію в Луганській області. Не менш гостро потреба переорієнтації курсів у дистанційну форму й забезпечення сприятливих для навчання психологічних умов постала з початком пандемії COVID-19, коли студенти переживали стрес через запровадження карантину, нестабільність економічної ситуації та загрозу здоров'ю, за умов відсутності живого спілкування й звуження особистого простору.

Згідно з нашою гіпотезою, можна було вирішити ці завдання за допомогою використання позаплатформних засобів навчання (соціальні мережі, веб-квести та інтерактивні постери-глоги) в поєднанні з основними ресурсами платформи Moodle.

Метою нашого дослідження є вивчення специфіки використання платформи Moodle та позаплатформних ресурсів при дистанційному викладанні творчих та практичних навчальних дисциплін здобувачам, що навчаються на гуманітарних спеціальностях (на прикладі курсів «Журналістська спеціальність (Фотожурналістика)» для здобувачів спеціальностей «Журналістика» та для здобувачів магістратури спеціальності «Медіакомунікації», «Дизайн у рекламі та PR» для здобувачів бакалаврату спеціальності «Журналістика», освітня спеціалізація «Реклама та зв'язки з громадськістю») та висвітлити наш накопичений досвід у пошуку форм і методів, які б відповідали системі дистанційного навчання та забезпечували б високі навчальні результати та психологічний комфорт студентів.

Об'єктом дослідження є навчальні курси: «Журналістська спеціальність (фотожурналістика)», який розміщений на веб-сайті дистанційного навчання Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, «Дизайн у рекламі та PR», що викладено на веб-сайті дистанційного навчання Національного університету харчових технологій. **Предметом** є особливості дистанційного викладання

курсів творчого та практичного спрямування для здобувачів спеціальностей «Журналістика» (у тому числі освітньої програми «Реклама і зв'язки з громадськістю») та «Медіакомунікації».

Специфіка методологічної організації дистанційної професійної освіти була предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, В. Биков [3], П. Стефаненко [17], П. Юцявічене [20] звертали увагу на концептуальні засади дистанційної освіти, її основні особливості, такі як гнучкість, модульність, паралельність, рентабельність, асинхронність; на принципи побудови модульного навчання та на наявність і у викладача, і в здобувача особливого статусу. При розробці наших навчальних дисциплін ми враховуємо специфіку дистанційного курсового проектування та вимоги до нього, які визначили В. Биков [3], В. Кухаренко, О. Рибалко та Н. Сиротенко [8], зокрема, робимо акцент на формуванні практичних умінь, що формують професійні компетентності, на інтеграції технічних та нетехнічних навичок, увагу до індивідуальних практичних завдань тощо.

Ми також спираємось на базову модель дистанційної освіти, запропоновану П. Стефаненком, її місце в загальній дидактичній системі та основні форми організації навчального процесу та на розроблені вченими шляхи вдосконалення дистанційного навчального процесу шляхом індивідуалізації навчального процесу [17].

Цілком погоджуємося з позицією Є. Полат, яка у своїх дослідженнях застерігала від спроб «просто механічно перевести розвинені традиційні навчальні дисципліни в електронну версію та відправляти їх електронною поштою користувачам» [15]. Це засвідчило актуальність нашого методологічного пошуку в процесі адаптації денного академічного курсу до дистанційного навчання. Ми також базували результати своїх досліджень на принципах навчання, простежених Є. Полат, М. Мойсєєвою та А. Петровим, наприклад, на засадах навчання у співпраці, використання проектного навчання та необхідність вступного тестування для визначення рівня підготовки та наявних навичок в здобувачів [14].

Ю. Борисовська, О. Козлова та О. Лисенко, звертаючи увагу на особливості дистанційного викладання освітніх компонент з природничих наук, запропонували різні форми роботи з інформацією та оцінки знань студентів, визначили функціональність використовуваних про-

грамних елементів у процесі навчання. У своєму педагогічному експерименті ми базувались на їх ідеї, що «матеріал, який не можливо засвоїти самостійно, необхідно... доповнювати... мультимедійними складовими, які повинні враховувати досвід викладача, що читає дану дисципліну» [4, с. 22].

Ш. Амонашвілі [2], С. Лисенкова [9] аналізували проблему допомоги студентам в опрацюванні навчального матеріалу через співпрацю, що вважаємо доцільним при викладанні саме творчо-практичних освітніх компонент.

Однак особливості викладання творчих і практичних навчальних предметів у вищих навчальних закладах та пошук оптимальних навчально-методичних стратегій формування мистецької компетентності студентів з допомогою засобів спеціалізованих освітніх платформ і позаплатформених Інтернет-ресурсів ще потребують подальшого глибокого дослідження, особливо з огляду на те, яку актуальність дистанційне навчання набуло зараз, в умовах карантину через поширення пандемії коронавірусу в світі. У процесі вивчення творчих та практичних навчальних предметів на перший план виходить необхідність пошуку оптимальних шляхів передачі практичного досвіду від викладача до здобувачів за допомогою дистанційного навчання та формування мотивації учнів до творчості; однак ще не відбулось накопичення достатньої кількості методологічних прикладів успішного вирішення таких завдань.

Методи дослідження. Шукаючи оптимальну стратегію дистанційного викладання творчого та практичного академічного курсу «Журналістська спеціальність (Фотожурналістика)», «Дизайн у рекламі та PR», для здобувачів спеціальностей «Журналістика» освітнього рівня бакалавр та для здобувачів магістратури за спеціальністю «Медіакомунікації», ми використовували такі методи та прийоми, як аналіз навчально-методичної літератури, програм, навчальних посібників та методичних рекомендацій, існуючих програмних засобів та платформи для дистанційного навчання; спостереження за навчальним процесом у вищому навчальному закладі; тестування обраної методології в умовах дистанційного навчання в евакуйованому університеті та в умовах навчання під час карантину, зумовленого поширенням пандемії коронавірусу в Україні; опитування та анкетування студентів, які дистан-

ційно вивчали матеріал, обробку та статистичний аналіз результатів; моніторинг успішності навчальної діяльності учнів, спостереження та оцінку їх творчої позанавчальної діяльності.

Викладання навчальної дисципліни «Журналістський фах» («Фотожурналістика») відбувалось у 2014–2016 рр., а дисципліни «Дизайн у рекламі та PR» здійснювалось протгом 2020–2021 рр. Залучено було усього 5 академічних груп (здобувачі бакалаврату за спеціальністю «Журналістика» (у тому числі ті, що навчаються за освітньою програмою «Реклама та зв'язки з громадськістю»), а також магістратури за спеціальністю «Медіакомунікації»), загалом 58 студентів. Моніторинг обраних освітніх засобів включав комплекс дій.

По-перше, ми провели вступний контроль знань та навичок студентів через усний тест та аналіз їх власних фотографій чи графічних робіт, зроблених перед академічним курсом, а також через оцінку їх загального інтересу до фотографії та графічного дизайну як творчої діяльності.

По-друге, для того, щоб відстежувати ефективність і комфорт обраних методичних прийомів і для коригування стратегії навчання, короткі опитування були проведені після опрацювання здобувачами навчальних тем. Паралельно з цим нами було здійснено якісну й кількісну оцінку успішності виконання домашніх завдань, пов'язаних із засвоєнням теорії та напрацюванням творчих навичок.

По-третє, по завершенню курсу відбувалось оцінювання як засвоєння здобувачами теоретичного матеріалу (шляхом тестування та написання контрольної роботи), так і творчого портфоліо (фотографічного чи з графічного дизайну) кожного зі студентів, відстежувалась їх подальша творча самореалізація.

2. Стандарти навчальні елементи платформи Moodle при викладанні творчих та практичних предметів

Дистанційне навчання, спрямоване на забезпечення оптимальних результатів навчальної діяльності, означає використання спеціалізованої платформи дистанційного навчання, що являє собою «програмне забезпечення, призначене для організації дистанційного навчання в Інтернеті, що дозволяє автоматизувати процес створення та отримання знань у системі дистанційного навчання» [11, с. 9]. Вона надає доступ

до освітніх ресурсів, повинна гарантувати «рівноправну присутність в мережі всіх учасників навчального процесу (викладача, учня, навчального закладу)» [16, с. 39], дозволяє знаходити спеціалізовані електронні навчально-методичні комплекси з можливістю швидкого редагування та перевірки матеріалів.

Вибір оптимальної платформи для дистанційного навчання є надзвичайно важливим, оскільки «для того, щоб зробити навчання на відстані більш змістовним і повним, можуть бути використані різні комп'ютерні інструменти: інструменти для перегляду та пошуку в Інтернеті, інструменти для спілкування (електронна пошта, форуми, списки розсилки), планування діяльності, конспектування, моделювання концепцій тощо. Для тих студентів, що територіально віддалені від навчального осередку та можуть мати різний досвід роботи з комп'ютерами, крива навчання може бути занадто крутою. Крім того, оскільки більшість з них навчаються асинхронно, вони виявляються досить ізольованими не лише для використання навколишнього середовища, але, що важливіше, для організації своєї діяльності в цьому новому світі» [22, с. 364].

Обидва заклади вищої освіти, в яких нам довелося застосувати дистанційне навчання для викладання курсів творчо-практичного спрямування, – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка та Національний університет харчових технологій – використовують платформу з відкритим кодом Moodle, яка зараз є провідною в Україні за кількістю використання в навчальних закладах, на цей факт вказують різні дослідники [18, с. 15]. Перевага цієї платформи полягає у «відкритому коді», побудованому на здоровій освітній філософії, а також на наявності величезної спільноти користувачів, яка підтримує та розвиває її. Moodle може конкурувати з великими комерційними системами з точки зору наборів функцій, а арсенал її навчальних засобів легко розширюється» [21, с. 4].

Хоча у процесі викладання дисципліни творчо-практичного спрямування, де є необхідність не лише передачі теоретичних знань студентам, але, в першу чергу, має велике значення формування практичних навичок для створення якісних креативних матеріалів, використання платформи Moodle зазнало деяких специфічних особливостей.

Зокрема, в процесі трансформації у дистанційну форму тих освітніх курсів, у межах яких відбувається вивчення основ фотографії, а

здобувачі мають набути практичного досвіду створення фотографій у різних жанрах, оволодіти різною фототехнікою, вивчити методи та принципи фотозйомки з природним і штучним світлом, ми шукали оптимальні шляхи передачі практичного досвіду від викладача студентам за допомогою дистанційного навчання. Зокрема, така творчо-практична навчальна дисципліна потребувала б прямого спілкування викладача з академічною групою, щоб продемонструвати основні налаштування камери чи освітлювальних приладів, а також використання спеціального обладнання, але було очевидно, що дидактичні ресурси платформи Moodle не були в змозі забезпечити повний і синхронний контакт. Особливо це було важливо для проведення практичних та лабораторних занять, які базувались на розвитку певних навичок в оволодінні фотоапаратом та іншим обладнанням для фотозйомки, користуванням графічних редакторів для обробки фотозображень та створення власної графіки тощо.

Слід наголосити на тому, що ситуації, які зумовила нагальну потребу викладання аналізованих нами курсів у дистанційному форматі, була різними. А отже, зумовили різні вимоги до організації навчального процесу і тих навчальних елементів, які доцільно було б використовувати при викладанні курсів творчо практичного спрямування.

Розглянемо спочатку ті умови навчання, в яких опинились студенти та викладачі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка на початковому етапі евакуації навчального закладу, які, безумовно, вплинули на особливості використання освітньої платформи.

Через події на Сході України, що розпочалися у 2014 році та спричинили евакуацію вищих навчальних закладів на підконтрольній території, значна частина студентів та викладачів були змушені теж евакуюватися до більш безпечних регіонів, часто віддалених від місця розташування евакуйованого навчального закладу, на новому місці проживання вони могли стикнутися з погіршенням умов життя, обмеженими технічними ресурсами й гострою необхідністю поєднувати навчання з роботою задля утримання родини в нових умовах. Частина студентів лишалися на непідконтрольній Україні території Донбасу, де у 2014–2015 роках існували суттєві перебої з інтернет-зв'язком, постачанням електроенергії та загальна нестабільність ситуації.

Тож необхідно було врахувати всі особливості життя студентів, насамперед ті, що висуюють конкретні вимоги до використання навчальних елементів, у тому числі суто технічні. Так, ми дійшли висновку, що оптимальніше буде використовувати переважно асинхронні форми навчання, оскільки багато студентів не мали змогу долучатися до опрацювання навчальних матеріалів у чітко визначений час. Такі труднощі були зумовлені технічними обмеженнями деяких студентів, які не змогли користуватися якісним фотообладнанням та стабільним з'єднанням з Інтернетом. Відзначимо також, що в певний період було взагалі небезпечно займатися фотозйомкою на вулиці в неконтрольованих містах України, і це обов'язково потрібно було взяти до уваги при створенні практичних завдань курсу. Необхідність врахування цього факту також вплинула на вибір найоптимальніших дидактичних форм навчання, запропонованих Moodle.

При викладанні дисциплін творчо-практичного спрямування «Журналістський фах (фотожурналістика)» за рекомендаціями кафедри управління плануванням якості навчального процесу ми використовували такі стандартні елементи курсу, як «Лекція», «Завдання», «Форум», «Тест». В умовах асинхронного навчання ці ресурси платформи Moodle стали основними навчальними елементами.

Елемент «Лекція» виявився найкращим для подання теоретичної інформації про історичний розвиток фотожурналістики, умови зйомки, структуру камери, закони композиційної організації кадрів та сучасні жанри фотожурналістики, які є основними змістовими частинами навчального курсу «Журналістський фах (Фотожурналістика)».

Хоча при написанні текстів лекцій ми намагалися зберегти баланс між текстом й ілюстративними частинами для того, щоб зробити їх максимально зрозумілими й наочними, наскільки це можливо, а також для забезпечення їх технічної доступності. Таким чином, деякі лекції, які через особливості предмету та навчальної теми містили велику кількість ілюстрацій, супроводжувались файлом у форматі .ppt (презентація) або .pdf (текст лекції з ілюстраціями). Оскільки не всі студенти мали стабільне з'єднання з Інтернетом, їм було простіше завантажувати ілюстративний матеріал як окремий файл і не залежати від стабільності з'єднання з Інтернетом під час обробки матеріалу на веб-сайті дистанційного навчання закладу вищої освіти. Через ці причини

ми використовували як ілюстративний елемент лише окремі глоги (у формі інтерактивних плакатів) та коміксові зображення, оскільки вони більше залежать від технічних ресурсів студентів.

Елемент «Завдання» дозволяв організовувати та контролювати практичну діяльність студентів під час засвоєння курсу «Журналістська спеціальність (Фотожурналістика)». Ця частина курсу, зокрема, дозволила полегшити засвоєння таких «проблематичних» для засвоєння під час віддаленого в просторі й часі навчання, але дуже важливих тем, як вивчення налаштувань для камери при природному освітленні і законів композиції.

З огляду на те, що вчитель й окремі здобувачі були розділені в просторі, це унеможливило швидку оцінку світлових умов фотозйомки та корекцію налаштувань експозиції. Тож проблематично було повторити кадр з виправленими налаштуваннями зі збереженням вихідних умов зйомки. Також необхідно було враховувати вимоги безпеки окремих студентів, що перебували на території, непідконтрольній Україні. Тож з огляду на це елемент «Завдання» дистанційного навчального курсу на платформі Moodle виявився найоптимальнішим, бо дозволяв кожному студентові надіслати відзняті кадри та отримати згодом відповідь викладача з аналізом недоліків та переваг свого фотозображення. Висновки щодо того, які налаштування фотоапарату потрібно було використовувати під час зйомки, студент мав зробити самостійно.

Елемент платформи Moodle «Форум» дав змогу застосувати синхронні методи навчання та організувати воркшоп з фотозйомки зі штучним освітленням (з огляду на її більш стабільний характер та простоту відтворення світлових умов). Так, кожен студент на форумі, розташованому в межах навчального курсу на сайті дистанційної освіти, описував створені ним світлові умови, зазначав обрані налаштування наявної фототехніки та демонстрував фотознімки. Отримавши відгуки викладача та інших студентів, він мав змогу аргументувати доцільність свого рішення чи перезняти фото.

Елемент «Тест» став у пригоді при проведенні модульного контролю. Відповідаючи на запитання, що мали відкритий та закритий характер, здобувачі виявляли рівень засвоєння навчального матеріалу курсу, зокрема, його теоретичної складової.

Ці елементи платформи Moodle стали першими та базовими для розробки курсу «Журналістська спеціальність (Фотожурналістика)» для здобувачів бакалаврату та магістратури Луганського національного університету імені Тараса Шевченка у перший період евакуації на підконтрольну Україні територію.

Під час дистанційного викладання навчальної дисципліни «Дизайн у рекламі та PR» для здобувачів Національного університету харчових технологій в умовах локдауну й карантинних обмежень ситуація, умови, в яких опинилися студенти, а отже й вимоги до організації навчальної діяльності мали суттєві відмінності.

Нам слід було врахувати той факт, що в умовах карантину через пандемію COVID-19 доцільніше буде орієнтувати студентів на синхронні форми навчання, дотримуючись звичного розкладу. Синхронізований у часі контакт викладача й здобувачів, можливість усного живого спілкування через сторонні програмні засоби, з одного боку, сприяли більш повному засвоєнню навчального матеріалу, давали змогу докладніше висвітлити навчальний матеріал з урахуванням запитань від студентів, а з іншого – забезпечували сприятливішу психологічну атмосферу в умовах карантинних обмежень, даючи змогу бодай віртуально комунікувати з одногрупниками й викладачем, а також сприяли дотриманню режиму самоізоляції, оскільки вимагали присутності студентів вдома для участі в занятті. Тож попередній досвід викладання дистанційного курсу творчо-практичного спрямування потребував ґрунтовного переосмислення й трансформації. Платформа Moodle за таких умов уже втрачала свою провідну роль у формуванні освітнього середовища для здобувачів й донесенні основного масиву інформації курсу, поступаючи іншим інтернет-каналам живого спілкування.

Однак її роль в організації навчальної діяльності лишилася значною з огляду на різноманітність доступних освітніх елементів та їхні можливості. Так, у середовищі дистанційної освіти на платформі Moodle ми активно використовували елементи «Файл», «Лекція» для розміщення опорних конспектів лекцій та презентацій з ілюстративним матеріалом до них. Ці ресурси допомагали студентам глибше опрацювати й краще запам'ятати нову інформацію після прослуховування лекції викладача, синхронізованої в часі, таким чином із основного каналу донесення навчальної інформації до здобувачів, яким вона була

в попередньому випадку, Moodle зараз набула функцій узагальнення й акумуляції додаткової інформації. До того ж, при організації навчання в дистанційному форматі та виборі навчальних складових ми взяли до уваги той факт, що окремі здобувачі не завжди мали змогу навчатися синхронно через відсутність постійного доступу до комп'ютерної техніки (наприклад, у випадку, коли в родині декілька дітей, заняття в яких відбуваються одночасно, однак комп'ютером доводиться користуватися по-черзі, або техніка потрібна батькам для роботи вдома під час локдауну). У таких ситуаціях саме матеріали, розміщені на платформі Moodle, допомагали здобувачам опрацювати матеріал самостійно у зручний час.

Також при викладанні навчальної дисципліни «Дизайн у рекламі та PR» для студентів Національного університету харчових технологій були використані елементи «Завдання» і «Тест». За допомогою цих елементів здобувачі надсилали на перевірку творчі роботи й виконані практичні завдання, а також проходили фінальний модульний контроль для оцінки рівня засвоєння теоретичного матеріалу курсу. Специфіка використання цих елементів була такою ж, як і в попередньому випадку.

Відзначимо, що освітня платформа Moodle під час дистанційного вивчення творчо-практичної дисципліни в умовах локдауну в Україні перебрала на себе насамперед організаційні функції, у тому числі завдяки використанню ресурсу «Форум». У навчальному елементі «Форум» розміщувались посилання на онлайн-трансляції лекційних та практичних занять, про що студенти отримували сповіщення на e-mail. Також у середовищі дистанційного навчання для здобувачів було розміщено всю необхідну інформацію про навчальну дисципліну, зокрема, форми роботи, розподіл балів, методичні рекомендації до опрацювання курсу із зазначенням дедлайнів та вимог до виконання завдань, тож студенти мали усю необхідну інформацію для планування своєї навчальної діяльності.

3. Комбіновані навчальні елементи та їх роль у формуванні мотивації та консолідації учнів

Однак проведені нами опитування (у формі анкет із закритими та відкритими питаннями) та аналіз навчальної діяльності учнів (якісні та кількісні показники виконання різних завдань) показали, що існує

нагальна потреба приділити більше уваги навчальній мотивації учнів та комфортності навчального процесу.

Так, при підготовці курсу «Журналістський фах (Фотожурналістика)» для здобувачів, які навчалися у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка у перший етап його евакуації, слід було взяти до уваги кілька факторів. Зокрема, той факт, що деякі студенти, які опановували дисципліну, не мали досвіду дистанційного навчання (і взагалі навчання в університеті, оскільки цей академічний курс вивчався протягом першого курсу в перший рік евакуації закладу вищої освіти), що вплинуло на сферу їх мотивації, а також на здатність працювати з віддаленою платформою, керувати своїм часом для виконання завдань та дотримуватися встановлених дедлайнів. Отже, в опитуванні студентів, яке проводилося після опрацювання ними перших 3-4 тем, частина респондентів зазначила, що «важко вивчати дисципліну віддалено» (майже 40% респондентів), «важко розподілити час на навчання» (22% респондентів), «важко зрозуміти, як застосувати отримані знання на практиці» (майже 30% респондентів, переважно молодших студентів).

Важливо також, що значна частина студентів, які вивчали цю освітню компоненту, були територіально віддалені не тільки від викладача, але й один від одного; тож цей аспект ускладнював виконання творчих і практичних завдань у групах, набування навичок командної роботи. 28% здобувачів з молодших курсів відзначили, що було «важко налагодити стосунки з однокурсниками», а магістранти скаржилися на психологічний дискомфорт від швидкої зміни формату навчання, відсутності звичного щоденного живого спілкування з однокурсниками й викладачами. Такий дискомфорт також посилювався загальною тривожністю ситуації, пов'язаною з веденням бойових дій на Сході України.

Моніторинг навчальної діяльності здобувачів на цьому етапі показав, що близько 10% здобувачів узагалі не впорались із завданнями, а майже 40% з них виконували їх на низькому рівні.

Тому було вирішено використовувати для здобувачів евакуйованого Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, поряд з основними елементами, розглянутими вище, ще додаткові нестандартні форми роботи на платформі Moodle, а також активно застосовувати відповідні позаплатформні ресурси. Таким чином, щоб ство-

рити сприятливу психологічну атмосферу під час навчання, підвищити інтерес до академічного курсу та активізувати творчу та дослідницьку діяльність здобувачів, їм було запропоновано веб-квест за темою вивченого матеріалу на основі елемента дистанційного навчання під назвою «Вікі». Завдання для квесту було розміщено у відкритому доступі на створеному сайті, там же були вказівки на інтернет-ресурси з необхідною для проходження квесту інформацією з теорії композиційної побудови кадру. А виконане завдання студенти мали спільно розмістити в елементі «Вікі» та надати на перевірку викладачеві.

На думку О. Гончар, «спілкування з комп'ютером, яке є менш емоційним, ніж спілкування з викладачем у класі, стає причиною емоційного психічного дискомфорту, психологічного стресу» [6, с. 62], тож саме з метою компенсації цього недоліку, ми вирішили провести квест у формі гри за мотивами популярного літературного твору. Це також дозволило молодшим студентам дистанційно познайомитись, інтегруватися у студентське співтовариство (деякі завдання здобувачі молодших курсів та магістранти виконували разом). Обрання за сюжетну «канву» навчального квесту циклу книг про Гаррі Поттера сприяло психологічному розвантаженню студентів, виявило спільні інтереси в значній кількості учасників та, окрім обговорення навчальних завдань, зініціювало ще й літературну дискусію.

Як відзначають науковці, «соціальний конструкціонізм ґрунтується на ідеї про те, що люди навчаються краще, коли вони беруть участь в соціальному процесі набуття знань шляхом створення артефакту для інших... Процес узгодження значень і використання спільних артефактів є процесом побудови знань... Ми не є чистими аркушами, коли вступаємо в процес навчання» [21, с. 4–5]. Елемент дистанційного академічного курсу «Вікі» виявився оптимальним для колективної роботи над завданнями веб-квесту через його інтерактивний характер, дозволив орієнтувати студентів не на відтворення отриманих під час курсу знань, а спонукати їх до автономного пошуку, до аналізу та узагальнення зібраної ними інформації. Емоційне залучення до процесу навчання також посилювалось постійною взаємодією з одногрупниками під час виконання завдання, обміном інформацією з гравцями з інших команд та зміною ролей, а також переходом від пасивного сприйняття інформації до активної позиції творця.

Ефективність цієї обраної форми навчання була доведена тим, що лише 9% усіх учнів виконували завдання на низькому рівні. Крім того, у підсумковому тесті студенти дали правильні відповіді на 96% запитань, що стосувались матеріалу, опрацьованого під час квесту (тоді як у темах, представлених на платформі Moodle через елемент «Лекція», цей показник становив лише 72%).

Слід зазначити, що при очному викладанні академічного курсу така форма роботи, як веб-квест, не використовувалася, тому переведення навчальної дисципліни у формат дистанційного навчання дозволило розширити арсенал методів і прийомів.

На платформі Moodle для здобувачів, що вивчали дистанційно курс «Журналістський фах (Фотожурналістика)» у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, ми також розмістили кілька глогів та коміксових зображень, створених за допомогою сторонніх Інтернет-ресурсів, щоб проілюструвати теоретичні відомості наочними прикладами. Зокрема, ми використовували ресурс StoryboardThat.com для створення коміксу, який чітко пояснює студентам основні вимоги до роботи з курсом, а також Glogster.com для створення інтерактивних плакатів, які б структурували теоретичну інформацію для кращого засвоєння.

Під час опитування 72% студентів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка зазначили, що їм зручніше користуватися інтерактивними плакатами, ніж звичайними презентаціями. Однак ми навмисно використовували небагато глогів, оскільки вони залежать від технічних ресурсів, доступних студентам.

При переведенні на дистанційну форму навчання під час карантину через епідемію COVID-19 курсу «Дизайн у рекламі та PR» для здобувачів Національного університету харчових технологій ми використали кілька існуючих напрацювань, зокрема, інтерактивні плакати-глоги, що пояснювали композиційні основи побудови зображення. Оскільки переважна більшість здобувачів не мала обмежень, пов'язаних із якістю інтернет-зв'язку, то використання таких наочних засобів було виправданним та активізувало увагу й сприяло зацікавленню матеріалом.

Також для ознайомлення їм було запропоновано інтерактивну рухому презентацію, створену за допомогою ресурсу Prezi.com. Її нелінійний характер, візуальна привабливість та дедуктивний принцип унаочнення матеріалу від загального до часткового сприяли глибшому

засвоєнню матеріалу й усвідомленню здобувачами логічних зв'язків між його тематичними складовими.

4. Використання позаплатформених ресурсів у процесі дистанційної освіти

Слід відзначити, що для ефективного викладання дисципліни творчо-практичного спрямування «Журналістська спеціальність (Фотожурналістика)» ми вирішили не обмежуватися освітніми методологічними та комунікативними ресурсами платформи Moodle. У якості додаткового простору ми обрали соціальні мережі, зокрема спеціалізовані за темами та типами вмісту (Flickr, Instagram), оскільки всі студенти мали облікові записи в соціальних мережах і спілкувались там, тож вони добре знали функціонал цих мереж.

На думку Г. Можасвої та А. Фашенко, «зрозумілість ідеології та інтерфейсу соціальних мереж більшості інтернет-аудиторії дозволяє заощадити час, минаючи етап адаптації учнів до нового комунікативного простору, який дозволяє вибудувати неформальне спілкування між викладачем і студентами» [10]. Такі особливості спілкування в соціальних мережах, а також легкість, проста організація та контроль синхронного спілкування, широкі можливості та зручний інструментальний набір для групування учасників навчального процесу в діалоги та спільноти, а також звичність такого спілкування для студентів дозволили створити більш комфортні умови для роботи в групах та активної дискусії щодо творчих робіт.

В опитуванні, яке ми провели, більшість студентів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (84%) відповіли, що виконання завдань на основі колективних обговорень та консультацій з викладачем зручніше в соціальних мережах, а спілкування за допомогою елемента «Форум» та приватних повідомлень на платформу Moodle 75% респондентів вважають більш офіційним, тому залучення до коментування творчих робіт колег було меншим.

Це підтвердили наші спостереження. Лише 60% здобувачів брали участь у коментуванні фоторобот за допомогою елемента «Форум», тоді як в обговореннях у спеціалізованих соціальних мережах брали участь понад 85%, причому обговорення було більш активним, дійсно менш офіційним.

Так, вивчення навчальної дисципліни «Журналістський фах (Фотожурналістика)» передбачало курсове завдання – створення студентами власного фотопроєкту. Кожного дня вони мали робити фотографії, вибирати найцікавіші та публікувати їх в Інтернеті у своєму акаунті на Flickr , а також коментувати фотографії своїх однокурсників та інших користувачів мережі. Необхідність щодня робити фотографії та публікувати їх у відкритому доступі для інших стала стимулом для розвитку кожного учня, дозволила пропустити дозволила уникнути «замкнення» у вузькому колі однокласників та «поділитися досягненнями з усім світом» [12, с. 153], що є важливим фактором розвитку. Студенти також стежили за деякими профільними спільнотами у галузі фотожурналістики («Український Flickr» , «Вулична фотографія» тощо).

Реалізація цього проєкту на основі мережі Flickr дозволила занурити здобувачів у сучасний фотожурналістичний процес і дала можливість отримати та проаналізувати множинність оцінок своїх фоторобіт. На основі обговорень з колегами вони мали можливість сформувати власні технічні, естетичні та етичні норми фотожурналістики, отримали настанови для творчої роботи. Відбувся обмін знаннями та вміннями не тільки між викладачем та студентами, студентом та іншими студентами, але також між студентом та сторонніми користувачами-фотолюбителями в межах одного комунікативного простору, що відповідає актуальному коннективістському підходу до організації навчального процесу в умовах мозаїчної інформаційної парадигми [5].

Оскільки для творів фотожурналістики (як і для будь-яких інших матеріалів засобів масової інформації) надзвичайно важливо отримати зворотній зв'язок та відгуки аудиторії, виведення творчої навчальної діяльності студентів із замкненої платформи Moodle видалося доцільним. Реалізована у мережі Flickr можливість отримувати коментарі та «лайки» від інших зареєстрованих учасників стала ще одним (крім відгуків про творчу діяльність від викладача) засобом вимірювання якості виконання навчального завдання, оскільки студенти могли простежити, яка фотографія збрала більше позитивних коментарів, проаналізувати причини для популярності чи меншої успішності свого творчого доробку.

Ми відстежували якісні та кількісні показники роботи студентів у соціальних мережах. Зокрема, було оцінено творчі роботи у влас-

ному блозі-портфолію студента, оцінено діяльність щодо коментування роботи одногрупників та сторонніх фотографів та аргументацію в дискусіях, що було б доказом глибокого розуміння студентами технічних та естетичних принципів створення фотографії. У підсумковому опитуванні більше 80% студентів зазначили, що вони хотіли б працювати у галузі фотографії в майбутньому.

Слід згадати, що, крім поліпшення якості фотографій в особистих творчих блогах здобувачів в порівнянні з роботаами, наданими на вхідний контроль, показником ефективності й доцільності застосування у дистанційному навчанні сторонніх ресурсів вважаємо той факт, що близько 40% студентів розміщували у власному фотоблозі в соціальних мережах роботи, створені поза завданнями курсу, а 65% студентів продовжили ведення творчого блогу і після завершення вивчення дисципліни.

Ще одним показником зростання мотивації студентів є те, що у підсумковій анкеті понад 85% студентів згадали про свій інтерес до фотографії для майбутньої діяльності, тоді як лише близько 25% цікавились фотожурналістикою під час вступного опитування, тоді як при вхідному контролі фотожурналістикою цікавилось лише близько 25%, а практикувало 11%.

При вивченні творчо-практичної дисципліни «Дизайн у рекламі та PR» у дистанційному форматі здобувачами Національного університету харчових технологій ми також орієнтувались на використання сторонніх ресурсів як складових освітньої діяльності. Безперечно, доцільним лишилося використання спеціалізованих соціальних мереж, насамперед, Instagram, для оприлюднення результатів творчої діяльності здобувачів. Обговорення робіт одногрупників більш активно й неформально відбувалося у каналі академічної групи в месенджері Telegram.

Слід відзначити, що на відміну від попереднього досвіду організації дистанційного навчання, коли платформа Moodle слугувала основним освітнім середовищем, у цьому випадку освітня діяльність відбувалася у синхронному форматі, тож провідним ресурсом для неї став сервіс для відеоконференцій Zoom. Можливості, надані сервісом, зокрема, трансляція відео для значної кількості слухачів, демонстрація екрану з одночасним використанням додаткових програм, графічних редакторів чи інтернет-ресурсів зробили Zoom оптимальним для проведення лек-

цій і лабораторних занять, сприяли створенню максимально «живого» спілкування викладача зі здобувачами на лекції, забезпеченню комфортних умов для пізнавальної активності студентів, зменшуючи чи навіть нівелюючи обмеження дистанційного формату. Насамперед це стосувалося потреби живого безпосереднього контакту для освоєння практичних умінь та навичок роботи з графічними редакторами чи фототехнікою та доступу до технічних засобів для фотозйомки. Ми намагалися їх компенсувати шляхом використання відеотрансляції Zoom та використання додаткових комп'ютерних засобів.

Так, для опрацювання зі здобувачами матеріалу про технічні налаштування фототехніки, зокрема, поняття про експозицію та її визначення ми, свідомі того, що не в усіх студентів вдома є фотоапарат із можливостями ручного налаштування, запропонували в якості альтернативного навчального об'єкту так званий симулятор камери з ресурсу Camerasim.com. Він дає змогу спробувати зробити віртуальний знімок при різних налаштуваннях камери й наочно побачити, як впливає на результат зміна певного параметру налаштувань. Завдяки його використанню студенти, навіть не маючи фототехніки з відповідними можливостями, змогли потренуватися обирати правильну експонару залежно від різних умов зйомки, усвідомити, на які особливості зображення впливають параметри витримки й діафрагми, простежити, як змінюється зображення при використанні оптики з різними параметрами, як впливає на результат зміна світлочутливості тощо.

Так само через Zoom нами було проведено трансляцію з метою ознайомлення здобувачів із роботою в графічних редакторах. Демонстрування екрану викладача й можливість надати права демонстрування кожному зі студентів полегшили опрацювання цього тематичного блоку навчальної дисципліни у дистанційному форматі.

Також ми усвідомлювали потребу безпосереднього контакту викладача і студентів під час проведення зйомки, що давало б змогу наочно простежити весь процес отримання відповідного зображення з урахуванням композиційних особливостей побудови кадру, параметрів освітлення, використання освітлювальних приладів. З метою створення альтернативи безпосередньому контактowi нами було використано спеціалізоване програмне забезпечення [Imaging Edge Desktop](#) для синхронізації бездзеркальної фотокамери Sony з персональним комп'ютером.

Трансляція його роботи відбувалася для здобувачів через Zoom, тож у такий спосіб вони мали стежити за тими параметрами, які викладач виставляє при зйомці, бачили, в яких вона відбувається умовах, й одразу могли оцінити знімки-результати фотографування, тож мали змогу відстежувати, який результат дають ті чи інші встановлені параметри чи конфігурація освітлення. Проведений у такий спосіб віртуальний воркшоп сприяв глибшому розумінню здобувачами технічних основ фотографії та принципів побудови гармонійної композиції, що засвідчило проведене опитування та моніторинг практичних результатів навчання. Проведення заняття у такій формі стало оптимальним через орієнтацію на синхронну форму дистанційного навчання та наявний якісний інтернет-зв'язок у студентів, а також можливість спостерігати за зйомкою з мобільних пристроїв зв'язку. Тож вважаємо використання сервісу Zoom у поєднанні з іншими програмними та інтернет-ресурсами оптимальним засобом при необхідності дистанційного вивчення творчо-практичних освітніх дисциплін, пов'язаних із необхідністю безпосередньої взаємодії викладача й студента для забезпечення наслідування й набування власних практичних навичок.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, використання при дистанційному викладанні дисциплін творчо-практичного характеру, зокрема фотожурналістики та дизайну в рекламі та PR, ресурсів платформи дистанційного навчання Moodle, спеціалізованих соціальних мереж та ресурсу для організації відео-конференцій у поєднанні з додатковими програмними засобами дали можливість підвищити мотивацію до творчості у студентів, сформувавши більш зручне навчальне середовище, нівелювати чи зменшити психологічний дискомфорт від відсутності постійного живого контакту з викладачем та одногрупниками.

Використання поряд із базовими методичними формами роботи зі студентами інтерактивних та ігрових технологій (зокрема, веб-квестів, глогів, коміксів) допомогло тим зі студентів, хто стикнувся із дистанційним навчанням уперше, швидше адаптуватися до особливостей платформи дистанційного навчання Moodle та інтенсифікувати навчальне та позанавчальне спілкування з одногрупниками, інтегруватися у студентську спільноту.

Вихід за межі закритого навчального середовища й залучення можливостей спеціалізованих соціальних мереж сприяли глибшому розумінню студентами технічних засад та етико-естетичних принципів фотожурналістики й дизайну, що дозволило їм отримувати й аналізувати неупереджену реакцію аудиторії на свої твори.

Використання відеотрансляцій за допомогою сервісу Zoom у поєднанні зі спеціалізованими інтернет-ресурсами та програмами дозволило не лише зменшити незручності від відсутності живого безпосереднього контакту викладача та студента, а й полегшити студентам набуття навичок роботи з технічними засобами та графічними редакторами.

Таким чином, комбінація платформених та позаплатформених освітніх ресурсів дала позитивні результати, оптимально задовольняючи психологічні, навчальні, професійні потреби студентів, підштовхнула їх до творчої самореалізації у відкритому інформаційному середовищі, сформувала професійні компетенції та зацікавленість у фотожурналістиці та графічному дизайні як творчій діяльності.

Використання соціальних мереж (як спеціалізованих, так і загальних) у дистанційному навчанні творчих та практичних навчальних предметів, спрямованих на адаптацію синхронних форм навчання, надзвичайно важливих для набуття практичних навичок, варте подальших досліджень.

Список літератури:

1. «Це унікальний момент в освітній історії» – Іван Примаченко про онлайн-навчання на карантині. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30582636.html> (дата звернення: 20.04.2021).
2. Амонашвили Ш. А. Психологические основы педагогики сотрудничества : монография. Киев : Освита, 1991. 111с.
3. Биков В. Ю. Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти. *Педагогічна газета*. 2001. № 1. С. 2.
4. Борисовська Ю. О., Козлова О. С., Лисенко О. А. Використання педагогічних підходів дистанційного навчання до самостійного вивчення природознавчих дисциплін. *Теорія та методика електронного навчання* : збір. наук. пр. Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2010. Вип. I. С. 18–23.
5. Власенко О. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для контролю рівня навчальних досягнень. URL: http://www.tryus.npu.edu.ua/type/conference/images/stories/files/tezy/Tom_2/section_g.pdf (дата звернення: 20.04.2021).

6. Гончар О. Педагогічна взаємодія учасників навчального процесу в умовах дистанційної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2012. Ч. 1. С. 58-65.

7. Кузьмінська О.Г. Розвивальне дистанційне навчання: проектування та досвід впровадження. *Актуальні проблеми психології: психологічна теорія і технологія навчання*. Київ : НПУ імені М. Драгоманова, 2009. Т. 8. Вип. 6. С. 146–156.

8. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання : Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посібник. Харків : НТУ"ХП", "Торсінг", 2002. 320 с.

9. Лысенкова С. Педагогика сотрудничества. *Учительская газета*. 1986. 18 октября.

10. Можаяева Г. В., Фещенко А. В. Использование виртуальных социальных сетей в обучении студентов-гуманитариев. URL: http://ido.tsu.ru/files/pub2010/Можаева_Feschenko_Ispolzovanie (дата звернення: 20.04.2021).

11. Осадчий В. В. Система дистанційного навчання університету. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. 2010. № 5. С. 7–16.

12. Палій С. В. Соціальні мережі як засіб комунікації електронного навчання. *Управління розвитком складних систем*. 2013. Вип. 13. С. 152–156.

13. Пахомов С. Ю. Глобальна конкуренція: нові явища, тенденції та чинники розвитку. Київ : КНЕУ, 2008. 223 с.

14. Педагогические технологии дистанционного обучения : учебное пособие для вузов / под редакцией Е. С. Полат. Москва : Издательство Юрайт, 2020. 392 с.

15. Полат Е. С. Теория и практика дистанционного обучения. *Инфо*. 2001. № 5. С. 37–43.

16. Сисоева С. Дистанційне навчання: проблема творчого розвитку учнів. *Неперерв. проф. освіта: теорія і практика*. 2004. Вип. 1. С. 37–45.

17. Стефаненко П.В. Дистанционная система обучения в высшей школе : монография. Київ, 2012. 396 с.

18. Тараненко Г. Г. Розвиток дистанційної освіти у вищій школі. *Інформаційна культура в сучасному світі : матеріали наук. семінару*. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. Вип. 5. Ч. 1. С. 14–18.

19. Умрик М. А. Організація самостійної роботи майбутніх учителів інформатики в умовах дистанційного навчання інформатичних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 20 с.

20. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения. Каунас : Швиеса, 1989. 272 с.

21. Cole J., Foster N. Using Moodle: Teaching with the Popular Open Source Course Management System. Sebastopol, California: "O'Reilly Media, Inc.", 2008. 282 p.

22. Dufresne A. Interface design for Distant Education: Experimenting Different Environments. *EDICT'2000 International conference on information a communication technologies for education*. Vienne, Austria, 2000. P. 363–372.

23. King J., King K., Sattler-Weber S. Instructional strategies for distance education: Research-based examples. *Distance Learning, 2002: Proceedings of the Annual Conference on Distance Teaching and Learning* (18th, Madison, Wisconsin, August 14–16, 2002). P. 181–187.

References:

1. Radio Svoboda (2020) «Tse unikalnyi moment v osvittii istorii» – Ivan Prymachenko pro onlain-navchannia na karantyni [«This is a unique moment in the history of education» – Ivan Primachenko about online training in quarantine]. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/30582636.html> (accessed 20 April 2021).
2. Amonashvyly Sh. A. (1991) *Psikhologicheskie osnovy pedagogiki sotrudnichestva: monohrafiya* [Psychological Bases of Cooperation Pedagogy : monograph]. Kyiv: Osvita. (in Russian)
3. Bykov V. Iu. (2001) Dystantsiina osvita – perspektyvnyi shliakh do rozvytku profesiinoi osvity [Distant Learning is a Perspective Way to the Development of Professional Education]. *Pedagogical Newspaper*, no. 1, p. 2. (in Ukrainian)
4. Borysovska Yu. O., Kozlova O. S. & Lysenko O. A. (2010) Vykorystannia pedahohichnykh pidkhodiv dystantsiinoho navchannia do samostiinoho vyvchennia pryrodoznavchykh dystsyplin [Usage of pedagogical approaches to distance learning of natural sciences disciplines]. *Bulletin of KhNTU*, vol. 2(38), pp. 491–496. (in Ukrainian)
5. Vlasenko O. V. (2013) Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii dlia kontroliu rinvnia navchalnykh dosiahnen [Usage of informational communicative technologies for the control of level of learning achievements]. *Informational communicative technologies in education and researches*. Retrieved from: http://www.tryus.npu.edu.ua/type/conference/images/stories/files/tezy/Tom_2/section_g.pdf (accessed 20 April 2021).
6. Honchar O. (2012) Pedahohichna vzaiemodiia uchasnykiv navchalnoho protsesu v umovakh dystantsiinoi osvity [Pedagogical interaction of educational process participants in the conditions of distant learning]. *Collection of Scientific Works of Uman State Pedagogical University*, vol. 1, pp. 58–65. (in Ukrainian)
7. Kuzminska O.H. (2009) Rozvyvalne dystantsiine navchannia: proektuvannia ta dosvid vprovadzhennia [Developing distant learning: projecting and experience of implementation]. *Actual problems of psychology: Psychological theory and teaching technology*, vol. 8, issue 6, pp. 146–156. (in Ukrainian)
8. Kukhareenko V. M., Rybalko O. V. & Syrotenko N. H. (2001) *Dystantsiine navchannia: Umovy zastosuvannia. Dystantsiinyi kurs: navch. posibnyk*. Distant Learning: Usage Conditions. Distant course. Kharkiv: Torthing. (in Ukrainian)
9. Lysenkova S. (1986) Pedahohyka sotrudnychestva [Pedagogy of cooperation]. *Teacher's newspaper*. October, the 18. (in Russian)
10. Mozhaeva G. V. & Feshhenko A. V. (2010) Ispol'zovanie virtual'nykh sotsial'nykh setey v obuchenii studentov-gumanitariiev [Usage of virtual social nets in teaching of humanities students]. Retrieved from: http://ido.tsu.ru/files/pub2010/Mojaeva_Feshchenko_Ispolzovanie (accessed 20 April 2021).

11. Osadchyi V. V. (2010) Systema dystantsiinoho navchannia universytetu. [University system of distant learning]. *Scientific Bulletin of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University*, issue 5, pp. 7–16. (in Ukrainian)
12. Palii S. V. (2013) Sotsialni merezhi yak zasib komunikatsii elektronnoho navchannia [Social nets as a mean of communication of electronic education]. *Management of complex systems development*, issue 13, pp. 152–156. (in Ukrainian)
13. Pakhomov S. Yu. (2008) *Hlobalna konkurentsiiia: novi yavvyshcha, tendentsii ta chynnyky rozvytku* [Global competition: new phenomena, trends and factors of development]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
14. Polat Ie. S. (ed.) (2020) *Pedagogicheskie tekhnologii dystantsionnogo obucheniya : uchebnoe posobie dlya vuzov* [Pedagogical technologies of distance learning: a textbook for universities]. Moscow: Yurayt Publishing House. (in Russian)
15. Polat Ie. S. (2001) Teoriya y praktyka dystantsyonnoho obuchenya [Theory and Practice of Distant Learning]. *Info*, vol. 5, pp. 37–43. (in Russian)
16. Sysoieva S. (2004) Dystantsine navchannia: problema tvorchoho rozvytku uchniv [Distant learning: problem of pupils' creative development]. *Continuing vocational education: theory and practice*, issue 1, pp. 37–45. (in Ukrainian)
17. Stefanenko P. V. (2012) *Dystantsionnaya sistema obucheniya v vysshyey shkole: monografiya* [Distance learning system in higher education: monograph]. Kyiv. (in Russian)
18. Taranenko H. H. (2014) Rozvytok dystantsiinoi osvity u vyshchii shkoli [Development of distant education in higher school]. *Informational culture in the modern world: materials of scient. seminar*, issue 5, pp. 14–18. (in Ukrainian)
19. Umryk M. A. (2008) Orhanizatsiia samostiinoi roboty maibutnikh uchyteliv informatyky v umovakh dystantsiinoho navchannia informatychnykh dystsyplin: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 [Organization of independent work of future teachers in computer science in the conditions of distant learning of informatics academic courses]. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv: Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. (in Ukrainian)
20. Yutsiavychene P. A. (1989) *Teoriya i praktika modul'nogo obucheniya* [Theory and Practice of Module Education]. Caunas. (in Russian)
21. Cole J., Foster N. (2008) Using Moodle: Teaching with the Popular Open Source Course Management System. Sebastopol, California: "O'Reilly Media, Inc.".
22. Dufresne A. (2000) Interface design for Distant Education: Experimenting Different Environments. *EDICT'2000 International conference on information a communication technologies for education*. Vienne, Austria, pp. 363–372.
23. King J., King K., Sattler-Weber S. (2002) Instructional strategies for distance education: Research-based examples. *Distance Learning, 2002: Proceedings of the Annual Conference on Distance Teaching and Learning* (18th, Madison, Wisconsin, August 14–16, 2002), pp. 181–187.